KONSPEKT Z BIBLIOGRAFIĄ

Akceptacja niepełnosprawności dziecka przez rodziców

Przygotowano: 6 listopada 2026 · praca-magisterska.pl · źródła sprawdzone w cytado.com

Temat pracy: Akceptacja niepełnosprawności dziecka przez rodziców
Kierunek: pedagogika specjalna
Źródła: 39 publikacji naukowych (21 polskich, 18 obcojęzycznych) z lat 1992–2025

Jak korzystać z konspektu

Konspekt zawiera proponowany plan pracy, źródła dobrane pod każdy rozdział, mapę stanu badań i gotową bibliografię w dwóch stylach. Każda pozycja to istniejąca publikacja naukowa z działającym linkiem (DOI albo strona wydawcy lub repozytorium) — wyszukana i sprawdzona w bazie cytado.com oraz w katalogu OpenAlex. Opisy powstały na podstawie streszczeń: zanim zacytujesz konkretny wynik albo liczbę, sprawdź ją w pełnym tekście publikacji.

Proponowany plan pracy

1. **Rodzina dziecka z niepełnosprawnością** — funkcjonowanie rodziny dziecka z niepełnosprawnością, stres rodzicielski, obciążenie rodziców, rodzeństwo, wsparcie społeczne rodziny.
2. **Proces akceptacji niepełnosprawności dziecka** — reakcje rodziców na diagnozę, fazy przystosowania (szok, kryzys emocjonalny, pozorne przystosowanie, konstruktywne przystosowanie — Twardowski), żałoba chroniczna, model rozwiązania diagnozy (resolution of diagnosis).
3. **Czynniki sprzyjające akceptacji i wsparcie rodziny** — wsparcie społeczne i instytucjonalne, wczesne wspomaganie rozwoju, radzenie sobie ze stresem, resilience rodziny, grupy wsparcia.
4. **Metodologia badań własnych** — narzędzia: Skala Postaw Rodzicielskich, kwestionariusze akceptacji choroby/niepełnosprawności (AIS), skale stresu rodzicielskiego (PSI), wywiad pogłębiony z rodzicami.

Źródła pod rozdziały

Rozdział 1. Rodzina dziecka z niepełnosprawnością

1.1. The Impact of Parenting Stress: A Meta-analysis of Studies Comparing the Experience of Parenting Stress in Parents of Children With and Without Autism Spectrum Disorder (2012)
Stephanie A. Hayes, Shelley L. Watson — Journal of Autism and Developmental Disorders
Metaanaliza porównująca poziom stresu rodzicielskiego u rodziców dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu i bez nich. Ze streszczenia wynika też, że porównanie z rodzinami dzieci z innymi niepełnosprawnościami dało duży efekt, ale autorzy przestrzegają przed jego interpretacją,

bo może zależeć od doświadczenia rodzicielstwa dziecka z zespołem Downa. W rozdziale posłuży jako podstawa do wykazania, że stres rodzicielski w rodzinach dzieci z niepełnosprawnością jest wyższy, oraz do omówienia różnic między grupami diagnostycznymi.
DOI: 10.1007/s10803-012-1604-y

1.2. Depression and anxiety in parents of children with intellectual and developmental disabilities: A systematic review and meta-analysis (2019)
Nathaniel Scherer, Ibone Verhey, Hannah Kuper — PLOS ONE
Przegląd systematyczny z metaanalizą, który obejmuje artykuły anglojęzyczne z lat 2004–2018 porównujące depresję i lęk u rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną i rozwojową oraz u rodziców dzieci bez niej. Autorzy wskazują na czynniki obciążające, takie jak wymagania opieki i trudności finansowe, a zarazem przyznają, że rodzicielstwo może mieć też pozytywne skutki. Przyda się w części o obciążeniu psychicznym rodziców i ryzyku zaburzeń nastroju oraz jako aktualne uzupełnienie wcześniejszych przeglądów.
DOI: 10.1371/journal.pone.0219888

1.3. Parenting Stress in Mothers of Children With Autism Without Intellectual Disability. Mediation of Behavioral Problems and Coping Strategies (2019)
Ana Miranda, Alvaro Mira, Carmen Berenguer i in. — Frontiers in Psychology
Badanie przekrojowe na 52 matkach dzieci z autyzmem bez niepełnosprawności intelektualnej, w którym zastosowano kwestionariusze stresu rodzicielskiego, strategii radzenia sobie, trudności behawioralnych dziecka i wsparcia społecznego. Stres rodzicielski wiązał się dodatnio z nasileniem objawów autyzmu i problemami behawioralnymi, a ujemnie z radzeniem sobie przez zaangażowanie i ze wsparciem społecznym. Pozwoli omówić mechanizmy stresu rodzicielskiego oraz rolę strategii radzenia sobie i wsparcia w jego łagodzeniu.
DOI: 10.3389/fpsyg.2019.00464

1.4. Parenting Stress and Parenting Efficacy of Parents Having Children with Disabilities in China: The Role of Social Support (2023)
Wangqian Fu, Rui Li, Yaqian Zhang i in. — International Journal of Environmental Research and Public Health
Badanie ankietowe na 373 rodzicach dzieci z niepełnosprawnością z 14 prowincji Chin, uczących się w szkołach specjalnych lub korzystających z placówek rehabilitacyjnych. Stres rodzicielski, wsparcie społeczne i poczucie skuteczności rodzicielskiej były istotnie ze sobą powiązane, a skuteczność rodzicielska mieściła się na poziomie średnim. Przyda się w części o wsparciu społecznym rodziny, jako przykład badania łączącego stres rodzicielski ze wsparciem w innym kontekście kulturowym.
DOI: 10.3390/ijerph20032133

1.5. Featured Article: Depressive Symptoms in Parents of Children With Chronic Health Conditions: A Meta-Analysis (2018)
Martin Pinquart — Journal of Pediatric Psychology
Metaanaliza objęła 460 badań nad objawami depresyjnymi u rodziców dzieci z przewlekłymi chorobami somatycznymi, niepełnosprawnością sensoryczną lub fizyczną. Rodzice wykazywali umiarkowanie podwyższony poziom objawów depresyjnych względem rodziców dzieci zdrowych lub norm testowych (g = 0,46), a w badaniach z wywiadem klinicznym średni odsetek depresji wyniósł 20,9%. Posłuży jako dane o skali problemów depresyjnych u rodziców, zwłaszcza dzieci z niepełnosprawnością fizyczną i sensoryczną.
DOI: 10.1093/jpepsy/jsy075

1.6. Macierzyństwo i ojcostwo w perspektywie podejmowania roli rodzica dziecka z niepełnosprawnością (2020)
Jakub Niedbalski — Przegląd Socjologii Jakościowej
Artykuł polskiego autora o redefiniowaniu i rekonstrukcji roli rodzica dziecka z niepełnosprawnością intelektualną, analizowanych odrębnie dla matek i ojców. Ze streszczenia wynika, że pojawienie się dziecka niepełnosprawnego zaburza naturalny rytm rodziny, a trudności i stres rodziców rosną, gdy dziecko pozostanie zależne od innych do końca życia. Przyda się w części o funkcjonowaniu rodziny i o różnicach w pełnieniu ról przez matki i ojców, z polskiej perspektywy socjologicznej.
DOI: 10.18778/1733-8069.16.3.02

1.7. Realizowanie ról rodzicielskich i konstruowanie tożsamości rodziców dziecka z niepełnosprawnością intelektualną (2019)
Jakub Niedbalski — Studia Socjologiczne
Badanie jakościowe oparte na swobodnych wywiadach nieustrukturyzowanych z rodzicami dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, analizowanych metodą teorii ugruntowanej. Autor rekonstruuje dwa subprocesy: definiowanie ról rodzicielskich i konstruowanie tożsamości rodzica takiego dziecka. Posłuży do opisu doświadczeń rodziców i zmian w tożsamości rodzicielskiej, co łączy się z tematem akceptacji niepełnosprawności dziecka.
DOI: 10.24425/sts.2019.126148

1.8. Znaczenie pracy zawodowej dla matek dzieci z niepełnosprawnością intelektualną (2023)
Izabella Gałuszka, Agnieszka Ochman — Kultura-Społeczeństwo-Edukacja
Artykuł z badaniami nad znaczeniem pracy zawodowej dla matek dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Zbadano odsetek aktywnych zawodowo rodziców, zadowolenie matek z ich sytuacji zawodowej oraz wpływ niepełnosprawności dziecka na tę aktywność. Praca zawodowa jest w literaturze opisywana jako czynnik buforowy, a powroty po urlopie napotykają trudności. Przyda się w części o obciążeniu matek, o zmianach w funkcjonowaniu rodziny oraz o sytuacji ekonomicznej i zawodowej opiekunów.
DOI: 10.14746/kse.2023.23.1.11

1.9. Ojcostwo mężczyzn wychowujących dzieci z uszkodzonym słuchem. Część I (2020)
Dorota Kornas-Biela — Roczniki Pedagogiczne
Część teoretyczna do badań empirycznych, poświęcona roli ojców w wychowaniu i rozwoju dzieci z uszkodzeniem słuchu. Ze streszczenia wynika, że ojcowie są tradycyjnie niedoreprezentowani w badaniach nad rodzinami dzieci z niepełnosprawnością i artykuł wypełnia tę lukę. Przyda się do omówienia udziału ojców w życiu rodziny dziecka z niepełnosprawnością i do uzupełnienia perspektywy macierzyńskiej, dominującej w literaturze.
DOI: 10.18290/rped20123-8

1.10. Doświadczanie stresu i odnajdywanie pozytywnych aspektów rodzicielstwa w kontekście wychowywania dziecka z niepełnosprawnością intelektualną (2019)
Anna Jazłowska, Hanna Przybyła-Basista — Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka
Artykuł przeglądowy o źródłach stresu u rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną (trudności adaptacyjne, obciążenie opiekuńcze, lęk o przyszłość, izolacja społeczna) oraz o czynnikach sprzyjających satysfakcji z rodzicielstwa (wsparcie społeczne, relacje małżeńskie, więź z dzieckiem, cechy osobowości). Zawiera też przegląd programów psychoedukacyjnych i treningów kompetencji rodzicielskich. Przyda się jako polskojęzyczne opracowanie łączące stres,

obciążenie, wsparcie społeczne i zasoby rodziny.
Otwórz publikację

Rozdział 2. Proces akceptacji niepełnosprawności dziecka

2.1. Mothers' reactions to their child's diagnosis: Relations with security of attachment (1996)
Robert S. Marvin, Robert C. Pianta — Journal of Clinical Child Psychology
Badanie walidacyjne narzędzia Reaction to Diagnosis Interview (RDI), 15-minutowego wywiadu oceniającego, czy rodzic rozwiązał reakcję na diagnozę dziecka; oparte na teorii przywiązania, przeprowadzone na 70 matkach małych dzieci z porażeniem mózgowym, u których rozwiązanie diagnozy silnie wiązało się z bezpiecznym przywiązaniem dziecka. Przyda się w podrozdziale o modelu rozwiązania diagnozy (resolution of diagnosis) jako źródło pierwotne tego pojęcia i narzędzia jego pomiaru.
DOI: 10.1207/s15374424jccp2504_8

2.2. Chronic Sorrow in Parents of Children with a Chronic Illness or Disability: An Integrative Literature Review (2017)
Mary Beth Coughlin, Kristen A. Sethares — Journal of Pediatric Nursing
Zintegrowany przegląd literatury o żałobie chronicznej rodziców dzieci z chorobą przewlekłą lub niepełnosprawnością. Z streszczenia wynika, że matki doświadczają jej silniej niż ojcowie oraz że jest ona normalną konsekwencją posiadania takiego dziecka. Przyda się w części o żałobie chronicznej jako aktualne podsumowanie badań i argument, że to zjawisko nie jest patologią, a także do porównania reakcji matek i ojców.
DOI: 10.1016/j.pedn.2017.06.011

2.3. Current knowledge and research on chronic sorrow: A foundation for inquiry (1992)
Mary L. Burke, Margaret A. Hainsworth, Georgene G. Eakes i in. — Death Studies
Artykuł przeglądowy z 1992 r. porządkujący stan wiedzy o żałobie chronicznej (chronic sorrow) i wyznaczający kierunki dalszych badań. Z streszczenia wynika, że dotychczasowe badania obejmowały głównie rodziców dzieci z niepełnosprawnością, a badanie rodziców dzieci ze spina bifida dało Chronic Sorrow Questionnaire. Przyda się w części o żałobie chronicznej do omówienia genezy pojęcia, jego wczesnych ujęć badawczych i narzędzia pomiaru.
DOI: 10.1080/07481189208252572

2.4. Factors associated with parental resolution of a child's autism diagnosis: A systematic review (2023)
Vrinda V. Naicker, Simon M. Bury, Darren Hedley — Frontiers in Psychiatry
Przegląd systematyczny (2023) czynników związanych z rozwiązaniem przez rodziców diagnozy autyzmu u dziecka; według streszczenia odnosi się też do wyników dotyczących rozwiązania diagnozy w porażeniu mózgowym i cukrzycy, gdzie wiązało się ono z lepszymi relacjami rodzic–dziecko i dobrostanem rodzica. Przyda się w podrozdziale o modelu rozwiązania diagnozy do pokazania, od czego ten proces zależy, oraz jako uzupełnienie o aktualne badania.
DOI: 10.3389/fpsyt.2022.1079371

2.5. Doświadczenia emocjonalne rodziców dzieci z autyzmem (2015)
Lidia Szmania — Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej
Artykuł porównujący wiedzę teoretyczną z deklaracjami rodziców o ich doświadczeniach emocjonalnych związanych z wychowywaniem dziecka z autyzmem; wskazuje czynniki nadające tym doświadczeniom wymiar pozytywny lub negatywny. Przyda się w części o reakcjach rodziców na

diagnozę i o kryzysie emocjonalnym, jako polskie źródło ilustrujące emocje rodziców w przypadku autyzmu.
DOI: 10.14746/ikps.2014.5.05

2.6. Kryzys rodziców dziecka z niepełnosprawnością słuchu jako efekt społecznych uwarunkowań (2023)
Joanna Doroszuk — Horyzonty Wychowania
Artykuł oparty na badaniu w działaniu, w którym analizowano jedną z technik – grę biograficzną – pod kątem kryzysu rodziców dzieci z niepełnosprawnością słuchu, w perspektywie medycznego i społeczno-kulturowego modelu głuchoty. Z streszczenia wynika, że analiza dotyczyła znaczeń nadawanych rodzicielstwu i trudności rodziców. Przyda się w części o kryzysie emocjonalnym jako przykład wpływu uwarunkowań społecznych na przeżywanie niepełnosprawności dziecka.
DOI: 10.35765/hw.2023.2264.10

2.7. Postawy wobec diagnozy, mechanizmy radzenia sobie ze stresem i codzienność funkcjonowania rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w biegu życia (2025)
Kornelia Łacny, Zuzanna Król — Zeszyty Naukowe Pedagogiki Specjalnej
Artykuł z 2025 r. analizujący postawy rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną wobec diagnozy, ich wpływ na codzienne funkcjonowanie, mechanizmy radzenia sobie ze stresem i rolę wsparcia społecznego w akceptacji nowej sytuacji. Z streszczenia wynika, że omawia także fazy oswajania się z diagnozą. Przyda się w całym rozdziale jako najnowsze polskie źródło o reakcjach na diagnozę i fazach przystosowania, m.in. do zestawienia z ujęciem Twardowskiego.
DOI: 10.24917/znps.2025.18.07

2.8. Adaptacja do rodzicielstwa rodziców dzieci ze spektrum autyzmu oraz rodziców dzieci chorych na padaczkę (2025)
Dominika Fijałkowska
Monografia (2025) z badaniami własnymi autorki na 273 rodzicach dzieci w wieku 2–6 lat: ze spektrum autyzmu, z padaczką i bez niepełnosprawności. Wykorzystuje podwójny model ABCX; analizy wykazały, że dezadaptacyjne strategie radzenia sobie, afekt i uczucia rodzicielskie pośredniczą w relacji między nasileniem objawów dziecka a przystosowaniem rodziców. Przyda się w części o fazach przystosowania i czynnikach sprzyjających lub utrudniających adaptację, jako polskie badanie empiryczne.
DOI: 10.18778/8331-739-7

2.9. Postawy rodziców wobec dzieci z wrodzoną łamliwością kości (2022)
Paulina Albińska — Acta Universitatis Lodziensis. Folia Psychologica
Badanie przekrojowe postaw rodzicielskich na 102 osobach: 51 rodzicach dzieci z wrodzoną łamliwością kości i 51 opiekunach dzieci z zaburzeniami gospodarki wapniowo-fosforanowej, z użyciem Skali Postaw Rodzicielskich M. Plopy. Według streszczenia nie wykazano istotnych różnic w nasileniu postaw między grupami. Przyda się w części o reakcjach rodziców na chorobę i niepełnosprawność dziecka jako przykład badania postaw w rzadkiej chorobie somatycznej.
DOI: 10.18778/1427-969x.23.04

2.10. Trudne drogi adaptacji matek do głębokiej niepełnosprawności intelektualnej dziecka (2021)
Diana Aksamit, Katarzyna Kruś-Kubaszewska — Szkoła Specjalna
Artykuł analizujący proces adaptacji matek do głębokiej niepełnosprawności intelektualnej dziecka, z naciskiem na emocjonalne i kryzysowe aspekty funkcjonowania rodzin. Z streszczenia wynika, że autor wskazuje na niedostatek badań w tym obszarze i potrzebę zmian w systemie wsparcia.

Przyda się w części o kryzysie emocjonalnym i przystosowaniu, jako opis sytuacji matek przy najcięższych niepełnosprawnościach.
Otwórz publikację

Rozdział 3. Czynniki sprzyjające akceptacji i wsparcie rodziny

3.1. Stress and Resilience for Parents of Children With Intellectual and Developmental Disabilities: A Review of Key Factors and Recommendations for Practitioners (2014)
Justin W. Peer, Stephen B. Hillman — Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities
Przegląd systematyczny badań o stresie i odporności (resilience) rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną i rozwojową. Z abstraktu wynika, że rodzice ci doświadczają większego stresu niż rodzice dzieci rozwijających się typowo, a czynnikami sprzyjającymi odporności są styl radzenia sobie, optymizm i wsparcie społeczne. Przyda się w podrozdziale o resilience rodziny i radzeniu sobie ze stresem jako źródło zestawienia czynników ochronnych.
DOI: 10.1111/jppi.12072

3.2. Parent stress, parenting competence and family-centered support to young children with an intellectual or developmental disability (2009)
Ian Dempsey, Deb Keen, Donna Pennell i in. — Research in Developmental Disabilities
Badanie dotyczące związku między stresem rodzicielskim, poczuciem kompetencji rodzicielskich a praktykami wsparcia zorientowanego na rodzinę wobec małych dzieci z niepełnosprawnością intelektualną lub rozwojową. Ze streszczenia wynika, że elementy podejścia zorientowanego na rodzinę wiążą się istotnie ze stresem rodziców, a związku z kompetencjami rodzicielskimi nie wykazano. Przyda się w części o wczesnym wspomaganiu i wsparciu instytucjonalnym, jako argument za uwzględnianiem rodziców w pracy specjalistów.
DOI: 10.1016/j.ridd.2008.08.005

3.3. Coping with stress in parents of children with developmental disabilities (2021)
Anna M. Bujnowska, Celestino Rodríguez, Trinidad García i in. — International Journal of Clinical and Health Psychology
Badanie porównawcze strategii radzenia sobie ze stresem: 167 rodziców dzieci z niepełnosprawnością rozwojową i 103 rodziców dzieci rozwijających się typowo, z użyciem kwestionariuszy CISS i COPE. Różnice objęły jeden z trzech stylów i jeden z ośmiu strategii radzenia sobie; rodzice dzieci z niepełnosprawnością rzadziej stosowali styl skoncentrowany na unikaniu. Przyda się w części o radzeniu sobie ze stresem jako dane empiryczne o stylach i strategiach stosowanych przez rodziców.
DOI: 10.1016/j.ijchp.2021.100254

3.4. Psychological interventions in reducing stress, depression and anxiety among parents of children and adolescents with developmental disabilities: A systematic review and meta-analysis (2019)
Chithrra Sohmaran, Shefaly Shorey — Journal of Advanced Nursing
Przegląd systematyczny z metaanalizą oceniający skuteczność interwencji psychologicznych w zmniejszaniu stresu, depresji i lęku u rodziców dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością rozwojową. Przeszukano siedem baz danych; do przeglądu włączono 18 badań, z czego 11 weszło do metaanalizy. Przyda się w podrozdziale o grupach wsparcia i formach pomocy psychologicznej jako podstawa do omówienia skuteczności interwencji dla rodziców.
DOI: 10.1111/jan.14166

3.5. Pozytywne zmiany w percepcji matek dzieci z niepełnosprawnością - struktura i uwarunkowania (2018)
* — Niepełnosprawność*
Artykuł empiryczny o wzroście potraumatycznym matek dzieci z niepełnosprawnością. Autorka opisuje jego strukturę (postrzeganie siebie, relacje z innymi, docenianie życia, sfera duchowa) oraz sprawdza zależności z zaangażowaniem w osobisty rozwój, z uwzględnieniem nadziei podstawowej i poczucia własnej skuteczności jako moderatorów. Przyda się w części o zasobach osobistych i pozytywnych zmianach, jako polskie źródło o procesie przystosowania się matek.
DOI: 10.4467/25439561.np.18.034.9872

3.6. Supporting families of children with disabilities – the prospect of chang (2015)
Agnieszka Żyta, Katarzyna Ćwirynkało — Family Upbringing
Artykuł o zmianach w systemie wsparcia społecznego rodzin dzieci z niepełnosprawnością w Polsce i na świecie, z częścią badawczą opartą na wywiadach pogłębionych z 11 matkami dzieci z zespołem Downa (interpretatywna analiza fenomenologiczna). Wyróżniono wsparcie skierowane na dziecko oraz wsparcie instrumentalne, informacyjne i emocjonalne dla rodziców, formalne i nieformalne, wraz z jego niedociągnięciami. Przyda się w części o wsparciu społecznym i instytucjonalnym jako opis doświadczeń rodziców z różnymi źródłami pomocy.
DOI: 10.61905/wwr/171074

3.7. Wsparcie społeczne w roli zasobu obniżającego poziom stresu odczuwanego przez matki dzieci z niepełnosprawnością intelektualną (2024)
Ewa Ratajczak, Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk — (Nie)nowe problemy edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami i o zróżnicowanych potrzebach kontrowersje – wyzwania – konsekwencje zaniechań
Praca analizuje związek między wsparciem społecznym a poziomem stresu matek dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. Autorki wskazują, że zróżnicowane wsparcie psychoemocjonalne, socjalne i rehabilitacyjne, systematycznie monitorowane, zmniejsza obciążenie matek w procesie diagnozy, wychowania i rehabilitacji. Przyda się w podrozdziale o wsparciu społecznym jako polskie źródło łączące rodzaje wsparcia z redukcją stresu.
DOI: 10.59444/2024monredjanr8

3.8. Czynniki osobowe dziecka i najbliższej rodziny a wczesne wspomaganie rozwoju dziecka – dylematy, wyzwania, szanse (2024)
Agnieszka Żyta — Roczniki Pedagogiczne
Artykuł przeglądowy o czynnikach osobowych dziecka i jego najbliższej rodziny w kontekście wczesnego wspomagania rozwoju, odnoszący się do klasyfikacji ICF i ICF-CY. Wskazuje na brak jednolitej klasyfikacji tych czynników i trudności w ich ocenie u małych dzieci. Przyda się w części o wczesnym wspomaganiu rozwoju do omówienia roli cech rodziny w planowaniu pomocy.
DOI: 10.18290/rped24163.1

3.9. Współpraca terapeutów z rodzicami dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych (2017)
Beata Wołosiuk, Sebastian Sobczuk, Marzena Ruszkowska — Rozprawy Społeczne
Artykuł przeglądowy o współpracy terapeutów z rodzicami dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Omawia zależność rozwoju dziecka od czynników rodzinnych i środowiskowych, potrzebę wczesnej, całościowej pomocy obejmującej całą rodzinę oraz przejście od modelu medycznego do integracyjno-społecznego. Przyda się w części o wsparciu instytucjonalnym i wczesnym wspomaganiu jako uzasadnienie partnerskiej relacji rodziców ze specjalistami.
DOI: 10.29316/rs.2017.14

3.10. Rodzice o inkluzji – raport z badań pilotażowych (2019)
Katarzyna Marciniak-Paprocka — Student Niepełnosprawny. Szkice i rozprawy
Raport z badań pilotażowych nad opiniami rodziców na temat wspólnego wychowania i edukacji dzieci z niepełnosprawnością i bez niej, przeprowadzonych w Siedlcach. Ze streszczenia wynika, że postawy rodzinne są istotnym czynnikiem kształtującym integrację. Przyda się w części o wsparciu instytucjonalnym i edukacyjnym jako źródło o poglądach rodziców na inkluzję.
Otwórz publikację

Rozdział 4. Metodologia badań własnych

4.1. Autism Parenting Stress Index: Initial Psychometric Evidence (2011)
Louisa M. T. Silva, Mark Schalock — Journal of Autism and Developmental Disorders
Walidacja Autism Parenting Stress Index (APSI) na próbie 274 dzieci poniżej szóstego roku życia; średni poziom stresu rodzicielskiego w grupie autyzmu był czterokrotnie wyższy niż w grupie typowej i dwukrotnie wyższy niż w grupie z innymi opóźnieniami rozwoju. W rozdziale posłuży jako przykład narzędzia stresu rodzicielskiego dostosowanego do konkretnego rodzaju niepełnosprawności oraz jako argument za doborem skali do grupy badanej.
DOI: 10.1007/s10803-011-1274-1

4.2. Discriminant Validity of the Parent and Child Scales of the Parenting Stress Index (1996)
Marc Bigras, Peter J. LaFreniere, Jean E. Dumas — Early Education & Development
Badanie trafności różnicowej skal rodzica i dziecka w Parenting Stress Index (PSI) na 245 matkach (francuska wersja PSI) z użyciem skal małżeństwa (DAS), problemów dziecka (CBCL) i depresji (BDI); w podpróbie 218 matek z dziećmi przedszkolnymi dodano obserwację w laboratorium. Analizy regresji wykazały, że skala rodzica i skala dziecka niezależnie przewidują dopasowanie małżeńskie, depresję i problemy dziecka. Przyda się do uzasadnienia, dlaczego w badaniu analizuje się osobno stres związany z rodzicem i z dzieckiem, oraz do opisu trafności PSI.
DOI: 10.1207/s15566935eed0702_5

4.3. Parental Stress Assessment with the Parenting Stress Index (PSI): A Systematic Review of Its Psychometric Properties (2022)
Mercedes Ríos, Sara Zekri, Yurena Alonso-Esteban i in. — Children
Przegląd systematyczny właściwości psychometrycznych Parenting Stress Index (PSI), wykonany według wytycznych PRISMA, powstały w ramach projektu tłumaczenia i adaptacji czwartej edycji PSI w wersji pełnej i skróconej. W rozdziale posłuży do opisania rzetelności i trafności PSI oraz do uzasadnienia wyboru wersji narzędzia.
DOI: 10.3390/children9111649

4.4. Should we use the Parental Stress Index—Short Form in parents of children with ASD? A French validation study (2020)
C. Derguy, D. Loyal, E. Devouche i in. — Research in Developmental Disabilities
Badanie walidacyjne skróconej wersji PSI (PSI-SF) wśród 370 francuskich rodziców dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu: analiza konfirmacyjna nie potwierdziła pierwotnej struktury 36 pozycji, a analiza eksploracyjna dała strukturę trzech czynników (21 pozycji, 44% wariancji) z dobrą zgodnością wewnętrzną. Przyda się jako przykład sprawdzania struktury czynnikowej PSI-SF w grupie rodziców dzieci niepełnosprawnych i do omówienia ograniczeń stosowania narzędzia poza próbą normalizacyjną.
DOI: 10.1016/j.ridd.2020.103716

4.5. Próba oceny trafności nowej skali wypalenia rodzicielskiego (2016)
Piotr Kwiatkowski, Małgorzata Sekułowicz — Przegląd Badań Edukacyjnych
Artykuł przedstawia ocenę trafności nowej skali wypalenia rodzicielskiego dla rodziców dzieci niepełnosprawnych, opartej na transakcyjnej koncepcji stresu i wypalenia. Wypalenie wiązało się z poczuciem koherencji, odpornością psychiczną i strategiami radzenia sobie. W rozdziale posłuży jako polski przykład konstruowania i weryfikowania narzędzia dla tej grupy oraz jako źródło zmiennych możliwych do uwzględnienia obok stresu rodzicielskiego.
DOI: 10.12775/pbe.2015.067

4.6. Postawy rodziców wobec dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego (2016)
Katarzyna Ćwirynkało, Monika Włodarczyk-Dudka, Aleksandra Arciszewska — Przegląd Badań Edukacyjnych
Badanie rodziców dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego z Kwestionariuszem Postaw Rodzicielskich M. Plopy; obejmuje też przegląd klasyfikacji postaw rodzicielskich. Wśród wyników: w skalach akceptacji–odrzucenia, niekonsekwencji, nadmiernych wymagań i autonomii częściej występują postawy pożądane, a w skali nadmiernej ochrony częściej niepożądane. Przyda się do opisu narzędzia mierzącego postawy rodzicielskie w tej grupie oraz jako wzór prezentacji wyników po skalach.
DOI: 10.12775/pbe.2015.047

4.7. Postawy rodzicielskie samotnych matek dzieci z autyzmem oraz matek dzieci neurotypowych (2017)
Tomasz Gosztyła, Elżbieta Trubiłowicz — Kultura - Przemiany - Edukacja
Badanie porównawcze postaw rodzicielskich 51 samotnych matek dzieci z autyzmem i 32 matek dzieci neurotypowych. W obu grupach postawy cechowała niska autonomia i wysoka niekonsekwencja, a matki dzieci z autyzmem miały nieco silniejszą postawę ochraniającą i wymagającą. Przyda się jako przykład doboru grupy badanej i grupy porównawczej oraz zastosowania pomiaru postaw rodzicielskich w badaniu rodziców dzieci niepełnosprawnych.
DOI: 10.15584/kpe.2017.5.10

4.8. Postawy rodzicielskie a wypalenie rodzicielskie. Mediacyjna rola aleksytymii, depresji i podejmowanych strategii radzenia sobie ze stresem (2021)
Joanna Sikora — Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio
Badanie związku postaw rodzicielskich z wypaleniem rodzicielskim z analizą mediacji: według streszczenia aleksytymia, depresja i emocjonalny styl radzenia sobie ze stresem pośredniczą między retrospektywnymi postawami matek a wypaleniem. Przyda się jako przykład planowania modelu z mediatorami i doboru zmiennych dodatkowych obok pomiaru postaw rodzicielskich oraz stresu.
DOI: 10.34766/fetr.v45i1.702

4.9. Wywiad pogłębiony jako technika badawcza. Możliwości wykorzystania IDI w badaniach ewaluacyjnych (2017)
Radomir Miński — Przegląd Socjologii Jakościowej
Artykuł metodologiczny o wywiadzie pogłębionym (IDI) jako technice badawczej, zwłaszcza w badaniach ewaluacyjnych; autor wskazuje niekonsekwencje w używaniu terminu i proponuje poprawne metodologicznie określenie techniki. W rozdziale posłuży do zdefiniowania wywiadu pogłębionego z rodzicami i uzasadnienia jego użycia jako techniki jakościowej.
DOI: 10.18778/1733-8069.13.3.02

Mapa stanu badań

Co jest dobrze zbadane

Stres rodzicielski jest wyższy w rodzinach dzieci z niepełnosprawnością niż w rodzinach dzieci rozwijających się typowo (Hayes i Watson, 2012; Peer i Hillman, 2014). Rodzice mają też podwyższone ryzyko depresji i lęku (Scherer i in., 2019). Objawy depresyjne są umiarkowanie podwyższone (g = 0,46), a w badaniach z wywiadem klinicznym średnio 20,9% rodziców ma depresję (Pinquart, 2018). Stres wiąże się z nasileniem objawów autyzmu i problemami behawioralnymi dziecka (Miranda i in., 2019). Wsparcie społeczne jest powiązane ze stresem i poczuciem skuteczności rodzicielskiej (Fu i in., 2023) oraz obniża stres matek (Wsparcie i in., 2024). Do czynników ochronnych należą styl radzenia sobie, optymizm i wsparcie (Peer i Hillman, 2014). Żałoba chroniczna jest opisana jako normalna konsekwencja posiadania takiego dziecka (Coughlin i Sethares, 2017; Burke i in., 1992). Rozwiązanie diagnozy ma źródłowe ujęcie i narzędzie pomiaru (Marvin i Pianta, 1996), a jego korelaty zebrano w przeglądzie (Naicker i in., 2023).

Gdzie wyniki się różnią

Porównanie z rodzinami dzieci z innymi niepełnosprawnościami dało duży efekt, ale autorzy przestrzegają przed jego interpretacją (Hayes i Watson, 2012). W próbie z autyzmem stres był czterokrotnie wyższy niż w grupie typowej i dwukrotnie wyższy niż w grupie z innymi opóźnieniami rozwoju (Silva i Schalock, 2011). Matki doświadczają żałoby chronicznej silniej niż ojcowie (Coughlin i Sethares, 2017), a role matek i ojców analizuje się odrębnie (Niedbalski, 2020). W strategiach radzenia sobie rodzice dzieci z niepełnosprawnością różnili się od grupy porównawczej tylko w jednym z trzech stylów i jednej z ośmiu strategii (Bujnowska i in., 2021). Postawy rodzicielskie też nie dają spójnego obrazu. Nie wykazano istotnych różnic między rodzicami dzieci z wrodzoną łamliwością kości a grupą porównawczą (Albińska, 2022). W badaniu rodziców dzieci z orzeczeniem częściej występowały postawy pożądane, poza nadmierną ochroną (Ćwirynkało i in., 2016). Wśród samotnych matek niska autonomia i wysoka niekonsekwencja dotyczyły obu grup (Postawy i in., 2017). Elementy wsparcia zorientowanego na rodzinę wiązały się ze stresem, ale nie z kompetencjami rodzicielskimi (Dempsey i in., 2009). Rodzicielstwo bywa też źródłem pozytywnych zmian (Scherer i in., 2019; Pozytywne, 2018).

Luki — czego brakuje (szczególnie w Polsce)

Ojcowie są tradycyjnie niedoreprezentowani w badaniach (Kornas-Biela, 2020). Brakuje badań nad matkami dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną (Aksamit i Kruś-Kubaszewska, 2021). Polskie badania oparte na wywiadach dotyczą małych grup, np. 11 matek dzieci z zespołem Downa (Żyta i Ćwirynkało, 2015), a prace jakościowe skupiają się na tożsamości rodzica (Niedbalski, 2019). Większą próbę ilościową ma monografia o 273 rodzicach dzieci w wieku 2–6 lat (Fijałkowska, 2025). Wśród polskich pozycji z listy żadna nie stosuje wywiadu RDI mierzącego rozwiązanie diagnozy (Marvin i Pianta, 1996), a fazy oswajania się z diagnozą opisano dotąd głównie przeglądowo (Łacny i Król, 2025). Brakuje też jednolitej klasyfikacji czynników rodziny i trudno je oceniać u małych dzieci (Żyta, 2024).

Jak to wykorzystać w pracy

1. Hipotezy i pytania badawcze. Sprawdź, czy wsparcie społeczne obniża stres matek (Wsparcie i in., 2024; Fu i in., 2023) oraz czy strategie radzenia sobie pośredniczą między nasileniem objawów dziecka a przystosowaniem rodziców (Fijałkowska, 2025). Zapytaj, czym różni się przeżywanie żałoby u matek i ojców (Coughlin i Sethares, 2017), albo jak rodzice definiują swoją rolę (Niedbalski, 2019).
2. Dobór narzędzi. Stres zmierz PSI, uzasadniając wersję (Ríos i in., 2022) i osobne skale rodzica i dziecka (Bigras i in., 1996). Przy PSI-SF sprawdź strukturę czynnikową (Derguy i in., 2020). W grupie z autyzmem rozważ APSI (Silva i Schalock, 2011). Postawy zmierz Kwestionariuszem Postaw Rodzicielskich Plopy (Ćwirynkało i in., 2016), wypalenie skalą Kwiatkowskiego i Sekułowicz (2016), a rozwiązanie diagnozy RDI (Marvin i Pianta, 1996). Część jakościową oprzyj na wywiadzie pogłębionym (Miński, 2017).
3. Zmienne kontrolne. Uwzględnij rodzaj niepełnosprawności (Hayes i Watson, 2012), nasilenie objawów i problemy behawioralne (Miranda i in., 2019), płeć rodzica (Coughlin i Sethares, 2017) oraz poziom wsparcia (Fu i in., 2023). Kontroluj też aktywność zawodową (Gałuszka i Ochman, 2023), relacje małżeńskie (Jazłowska i Przybyła-Basista, 2019) oraz wiek dziecka, np. zawężając próbę jak w badaniu 2–6 lat (Fijałkowska, 2025).

Bibliografia — APA 7

Aksamit, D., & Kruś-Kubaszewska, K. (2021). Trudne drogi adaptacji matek do głębokiej niepełnosprawności intelektualnej dziecka. *Szkoła Specjalna*. https://bibliotekanauki.pl/articles/1932468

Albińska, P. (2022). Postawy rodziców wobec dzieci z wrodzoną łamliwością kości. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Psychologica*, (23), 51–71. https://doi.org/10.18778/1427-969x.23.04

Bigras, M., LaFreniere, P. J., & Dumas, J. E. (1996). Discriminant Validity of the Parent and Child Scales of the Parenting Stress Index. *Early Education & Development*, *7*(2), 167–178. https://doi.org/10.1207/s15566935eed0702_5

Bujnowska, A. M., Rodríguez, C., García, T., Areces, D., & Marsh, N. V. (2021). Coping with stress in parents of children with developmental disabilities. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, *21*(3), 100254. https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2021.100254

Burke, M. L., Hainsworth, M. A., Eakes, G. G., & Lindgren, C. L. (1992). Current knowledge and research on chronic sorrow: A foundation for inquiry. *Death Studies*, *16*(3), 231–245. https://doi.org/10.1080/07481189208252572

Coughlin, M. B., & Sethares, K. A. (2017). Chronic Sorrow in Parents of Children with a Chronic Illness or Disability: An Integrative Literature Review. *Journal of Pediatric Nursing*, *37*, 108–116. https://doi.org/10.1016/j.pedn.2017.06.011

Ćwirynkało, K., Włodarczyk-Dudka, M., & Arciszewska, A. (2016). Postawy rodziców wobec dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, *2*(21), 35. https://doi.org/10.12775/pbe.2015.047

Dempsey, I., Keen, D., Pennell, D., O'Reilly, J., & Neilands, J. (2009). Parent stress, parenting competence and family-centered support to young children with an intellectual or developmental disability. *Research in Developmental Disabilities*, *30*(3), 558–566. https://doi.org/10.1016/j.ridd.2008.08.005

Derguy, C., Loyal, D., Devouche, E., & Cappe, E. (2020). Should we use the Parental Stress Index—Short Form in parents of children with ASD? A French validation study. *Research in Developmental Disabilities*, *104*, 103716. https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103716

Doroszuk, J. (2023). Kryzys rodziców dziecka z niepełnosprawnością słuchu jako efekt społecznych uwarunkowań. *Horyzonty Wychowania*, *22*(64), 95–107. https://doi.org/10.35765/hw.2023.2264.10

Fijałkowska, D. (2025). *Adaptacja do rodzicielstwa rodziców dzieci ze spektrum autyzmu oraz rodziców dzieci chorych na padaczkę*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. https://doi.org/10.18778/8331-739-7

Fu, W., Li, R., Zhang, Y., & Huang, K. (2023). Parenting Stress and Parenting Efficacy of Parents Having Children with Disabilities in China: The Role of Social Support. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(3), 2133. https://doi.org/10.3390/ijerph20032133

Gałuszka, I., & Ochman, A. (2023). Znaczenie pracy zawodowej dla matek dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. *Kultura-Społeczeństwo-Edukacja*, *23*(1), 141–162. https://doi.org/10.14746/kse.2023.23.1.11

Gosztyła, T., & Trubiłowicz, E. (2017). Postawy rodzicielskie samotnych matek dzieci z autyzmem oraz matek dzieci neurotypowych. *Kultura - Przemiany - Edukacja*, *5*, 169–180. https://doi.org/10.15584/kpe.2017.5.10

Hayes, S. A., & Watson, S. L. (2012). The Impact of Parenting Stress: A Meta-analysis of Studies Comparing the Experience of Parenting Stress in Parents of Children With and Without Autism Spectrum Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *43*(3), 629–642. https://doi.org/10.1007/s10803-012-1604-y

Jazłowska, A., & Przybyła-Basista, H. (2019). Doświadczanie stresu i odnajdywanie pozytywnych aspektów rodzicielstwa w kontekście wychowywania dziecka z niepełnosprawnością intelektualną. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*. https://bibliotekanauki.pl/articles/499270

Kornas-Biela, D. (2020). Ojcostwo mężczyzn wychowujących dzieci z uszkodzonym słuchem. Część I. *Roczniki Pedagogiczne*, *12*(3), 143–171. https://doi.org/10.18290/rped20123-8

Kwiatkowski, P., & Sekułowicz, M. (2016). Próba oceny trafności nowej skali wypalenia rodzicielskiego. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, *1*(22), 163. https://doi.org/10.12775/pbe.2015.067

Łacny, K., & Król, Z. (2025). Postawy wobec diagnozy, mechanizmy radzenia sobie ze stresem i codzienność funkcjonowania rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w biegu życia. *Zeszyty Naukowe Pedagogiki Specjalnej*, (18), 75–87. https://doi.org/10.24917/znps.2025.18.07

Marciniak-Paprocka, K. (2019). Rodzice o inkluzji – raport z badań pilotażowych. *Student Niepełnosprawny. Szkice i rozprawy*. https://bibliotekanauki.pl/articles/1818358

Marvin, R. S., & Pianta, R. C. (1996). Mothers' reactions to their child's diagnosis: Relations with security of attachment. *Journal of Clinical Child Psychology*, *25*(4), 436–445. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2504_8

Miński, R. (2017). Wywiad pogłębiony jako technika badawcza. Możliwości wykorzystania IDI w badaniach ewaluacyjnych. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, *13*(3), 30–51. https://doi.org/10.18778/1733-8069.13.3.02

Miranda, A., Mira, A., Berenguer, C., Rosello, B., & Baixauli, I. (2019). Parenting Stress in Mothers of Children With Autism Without Intellectual Disability. Mediation of Behavioral Problems and Coping Strategies. *Frontiers in Psychology*, *10*, 464. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00464

Naicker, V. V., Bury, S. M., & Hedley, D. (2023). Factors associated with parental resolution of a child's autism diagnosis: A systematic review. *Frontiers in Psychiatry*, *13*, 1079371. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.1079371

Niedbalski, J. (2019). Realizowanie ról rodzicielskich i konstruowanie tożsamości rodziców dziecka z niepełnosprawnością intelektualną. *Studia Socjologiczne*, 135–170. https://doi.org/10.24425/sts.2019.126148

Niedbalski, J. (2020). Macierzyństwo i ojcostwo w perspektywie podejmowania roli rodzica dziecka z niepełnosprawnością. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, *16*(3), 18–39. https://doi.org/10.18778/1733-8069.16.3.02

Peer, J. W., & Hillman, S. B. (2014). Stress and Resilience for Parents of Children With Intellectual and Developmental Disabilities: A Review of Key Factors and Recommendations for Practitioners. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, *11*(2), 92–98. https://doi.org/10.1111/jppi.12072

Pinquart, M. (2018). Featured Article: Depressive Symptoms in Parents of Children With Chronic Health Conditions: A Meta-Analysis. *Journal of Pediatric Psychology*, *44*(2), 139–149. https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsy075

Pozytywne zmiany w percepcji matek dzieci z niepełnosprawnością - struktura i uwarunkowania. (2018). *Niepełnosprawność*, *30*. https://doi.org/10.4467/25439561.np.18.034.9872

Ratajczak, E., & Janiszewska-Nieścioruk, Z. (2024). Wsparcie społeczne w roli zasobu obniżającego poziom stresu odczuwanego przez matki dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. In *(Nie)nowe problemy edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami i o zróżnicowanych potrzebach kontrowersje – wyzwania – konsekwencje zaniechań* (pp. 125–144). Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego. https://doi.org/10.59444/2024monredjanr8

Ríos, M., Zekri, S., Alonso-Esteban, Y., & Navarro-Pardo, E. (2022). Parental Stress Assessment with the Parenting Stress Index (PSI): A Systematic Review of Its Psychometric Properties. *Children*, *9*(11), 1649. https://doi.org/10.3390/children9111649

Scherer, N., Verhey, I., & Kuper, H. (2019). Depression and anxiety in parents of children with intellectual and developmental disabilities: A systematic review and meta-analysis. *PLOS ONE*, *14*(7), e0219888. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0219888

Sikora, J. (2021). Postawy rodzicielskie a wypalenie rodzicielskie. Mediacyjna rola aleksytymii, depresji i podejmowanych strategii radzenia sobie ze stresem. *Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio*, *45*(1), 137–157. https://doi.org/10.34766/fetr.v45i1.702

Silva, L. M. T., & Schalock, M. (2011). Autism Parenting Stress Index: Initial Psychometric Evidence. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *42*(4), 566–574. https://doi.org/10.1007/s10803-011-1274-1

Sohmaran, C., & Shorey, S. (2019). Psychological interventions in reducing stress, depression and anxiety among parents of children and adolescents with developmental disabilities: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Advanced Nursing*, *75*(12), 3316–3330. https://doi.org/10.1111/jan.14166

Szmania, L. (2015). Doświadczenia emocjonalne rodziców dzieci z autyzmem. *Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej*, (5), 69. https://doi.org/10.14746/ikps.2014.5.05

Wołosiuk, B., Sobczuk, S., & Ruszkowska, M. (2017). Współpraca terapeutów z rodzicami dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych. *Rozprawy Społeczne*, *11*(2), 23–27. https://doi.org/10.29316/rs.2017.14

Żyta, A. (2024). Czynniki osobowe dziecka i najbliższej rodziny a wczesne wspomaganie rozwoju dziecka – dylematy, wyzwania, szanse. *Roczniki Pedagogiczne*, *16*(3), 5–17. https://doi.org/10.18290/rped24163.1

Żyta, A., & Ćwirynkało, K. (2015). Supporting families of children with disabilities – the prospect of chang. *Family Upbringing*, *11*(1), 377–396. https://doi.org/10.61905/wwr/171074

Bibliografia — styl przypisów (polski)

Aksamit D., Kruś-Kubaszewska K., *Trudne drogi adaptacji matek do głębokiej niepełnosprawności intelektualnej dziecka*, „Szkoła Specjalna" 2021, https://bibliotekanauki.pl/articles/1932468.

Albińska P., *Postawy rodziców wobec dzieci z wrodzoną łamliwością kości*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Psychologica" 2022, nr 23, s. 51–71, https://doi.org/10.18778/1427-969x.23.04.

Bigras M., LaFreniere P.J., Dumas J.E., *Discriminant Validity of the Parent and Child Scales of the Parenting Stress Index*, „Early Education & Development" 1996, t. 7, nr 2, s. 167–178, https://doi.org/10.1207/s15566935eed0702_5.

Bujnowska A.M., Rodríguez C., García T. i in., *Coping with stress in parents of children with developmental disabilities*, „International Journal of Clinical and Health Psychology" 2021, t. 21, nr 3, s. 100254, https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2021.100254.

Burke M.L., Hainsworth M.A., Eakes G.G. i in., *Current knowledge and research on chronic sorrow: A foundation for inquiry*, „Death Studies" 1992, t. 16, nr 3, s. 231–245, https://doi.org/10.1080/07481189208252572.

Coughlin M.B., Sethares K.A., *Chronic Sorrow in Parents of Children with a Chronic Illness or Disability: An Integrative Literature Review*, „Journal of Pediatric Nursing" 2017, t. 37, s. 108–116, https://doi.org/10.1016/j.pedn.2017.06.011.

Ćwirynkało K., Włodarczyk-Dudka M., Arciszewska A., *Postawy rodziców wobec dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego*, „Przegląd Badań Edukacyjnych" 2016, t. 2, nr 21, s. 35, https://doi.org/10.12775/pbe.2015.047.

Dempsey I., Keen D., Pennell D. i in., *Parent stress, parenting competence and family-centered support to young children with an intellectual or developmental disability*, „Research in Developmental Disabilities" 2009, t. 30, nr 3, s. 558–566, https://doi.org/10.1016/j.ridd.2008.08.005.

Derguy C., Loyal D., Devouche E. i in., *Should we use the Parental Stress Index—Short Form in parents of children with ASD? A French validation study*, „Research in Developmental Disabilities" 2020, t. 104, s. 103716, https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103716.

Doroszuk J., *Kryzys rodziców dziecka z niepełnosprawnością słuchu jako efekt społecznych uwarunkowań*, „Horyzonty Wychowania" 2023, t. 22, nr 64, s. 95–107, https://doi.org/10.35765/hw.2023.2264.10.

Fijałkowska D., *Adaptacja do rodzicielstwa rodziców dzieci ze spektrum autyzmu oraz rodziców dzieci chorych na padaczkę*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2025, https://doi.org/10.18778/8331-739-7.

Fu W., Li R., Zhang Y. i in., *Parenting Stress and Parenting Efficacy of Parents Having Children with Disabilities in China: The Role of Social Support*, „International Journal of Environmental Research and Public Health" 2023, t. 20, nr 3, s. 2133, https://doi.org/10.3390/ijerph20032133.

Gałuszka I., Ochman A., *Znaczenie pracy zawodowej dla matek dzieci z niepełnosprawnością intelektualną*, „Kultura-Społeczeństwo-Edukacja" 2023, t. 23, nr 1, s. 141–162, https://doi.org/10.14746/kse.2023.23.1.11.

Gosztyła T., Trubiłowicz E., *Postawy rodzicielskie samotnych matek dzieci z autyzmem oraz matek dzieci neurotypowych*, „Kultura - Przemiany - Edukacja" 2017, t. 5, s. 169–180, https://doi.org/10.15584/kpe.2017.5.10.

Hayes S.A., Watson S.L., *The Impact of Parenting Stress: A Meta-analysis of Studies Comparing the Experience of Parenting Stress in Parents of Children With and Without Autism Spectrum Disorder*, „Journal of Autism and Developmental Disorders" 2012, t. 43, nr 3, s. 629–642, https://doi.org/10.1007/s10803-012-1604-y.

Jazłowska A., Przybyła-Basista H., *Doświadczanie stresu i odnajdywanie pozytywnych aspektów rodzicielstwa w kontekście wychowywania dziecka z niepełnosprawnością intelektualną*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka" 2019, https://bibliotekanauki.pl/articles/499270.

Kornas-Biela D., *Ojcostwo mężczyzn wychowujących dzieci z uszkodzonym słuchem. Część I*, „Roczniki Pedagogiczne" 2020, t. 12, nr 3, s. 143–171, https://doi.org/10.18290/rped20123-8.

Kwiatkowski P., Sekułowicz M., *Próba oceny trafności nowej skali wypalenia rodzicielskiego*, „Przegląd Badań Edukacyjnych" 2016, t. 1, nr 22, s. 163, https://doi.org/10.12775/pbe.2015.067.

Łacny K., Król Z., *Postawy wobec diagnozy, mechanizmy radzenia sobie ze stresem i codzienność funkcjonowania rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w biegu życia*, „Zeszyty Naukowe Pedagogiki Specjalnej" 2025, nr 18, s. 75–87, https://doi.org/10.24917/znps.2025.18.07.

Marciniak-Paprocka K., *Rodzice o inkluzji – raport z badań pilotażowych*, „Student Niepełnosprawny. Szkice i rozprawy" 2019, https://bibliotekanauki.pl/articles/1818358.

Marvin R.S., Pianta R.C., *Mothers' reactions to their child's diagnosis: Relations with security of attachment*, „Journal of Clinical Child Psychology" 1996, t. 25, nr 4, s. 436–445, https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2504_8.

Miński R., *Wywiad pogłębiony jako technika badawcza. Możliwości wykorzystania IDI w badaniach ewaluacyjnych*, „Przegląd Socjologii Jakościowej" 2017, t. 13, nr 3, s. 30–51, https://doi.org/10.18778/1733-8069.13.3.02.

Miranda A., Mira A., Berenguer C. i in., *Parenting Stress in Mothers of Children With Autism Without Intellectual Disability. Mediation of Behavioral Problems and Coping Strategies*, „Frontiers in Psychology" 2019, t. 10, s. 464, https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00464.

Naicker V.V., Bury S.M., Hedley D., *Factors associated with parental resolution of a child's autism diagnosis: A systematic review*, „Frontiers in Psychiatry" 2023, t. 13, s. 1079371, https://doi.org/10.3389/fpsyt.2022.1079371.

Niedbalski J., *Macierzyństwo i ojcostwo w perspektywie podejmowania roli rodzica dziecka z niepełnosprawnością*, „Przegląd Socjologii Jakościowej" 2020, t. 16, nr 3, s. 18–39, https://doi.org/10.18778/1733-8069.16.3.02.

Niedbalski J., *Realizowanie ról rodzicielskich i konstruowanie tożsamości rodziców dziecka z niepełnosprawnością intelektualną*, „Studia Socjologiczne" 2019, s. 135–170, https://doi.org/10.24425/sts.2019.126148.

Peer J.W., Hillman S.B., *Stress and Resilience for Parents of Children With Intellectual and Developmental Disabilities: A Review of Key Factors and Recommendations for Practitioners*, „Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities" 2014, t. 11, nr 2, s. 92–98, https://doi.org/10.1111/jppi.12072.

Pinquart M., *Featured Article: Depressive Symptoms in Parents of Children With Chronic Health Conditions: A Meta-Analysis*, „Journal of Pediatric Psychology" 2018, t. 44, nr 2, s. 139–149, https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsy075.

Pozytywne zmiany w percepcji matek dzieci z niepełnosprawnością - struktura i uwarunkowania, „Niepełnosprawność" 2018, t. 30, https://doi.org/10.4467/25439561.np.18.034.9872.

Ratajczak E., Janiszewska-Nieścioruk Z., *Wsparcie społeczne w roli zasobu obniżającego poziom stresu odczuwanego przez matki dzieci z niepełnosprawnością intelektualną*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego 2024, https://doi.org/10.59444/2024monredjanr8.

Ríos M., Zekri S., Alonso-Esteban Y. i in., *Parental Stress Assessment with the Parenting Stress Index (PSI): A Systematic Review of Its Psychometric Properties*, „Children" 2022, t. 9, nr 11, s. 1649, https://doi.org/10.3390/children9111649.

Scherer N., Verhey I., Kuper H., *Depression and anxiety in parents of children with intellectual and developmental disabilities: A systematic review and meta-analysis*, „PLOS ONE" 2019, t. 14, nr 7, s. e0219888, https://doi.org/10.1371/journal.pone.0219888.

Sikora J., *Postawy rodzicielskie a wypalenie rodzicielskie. Mediacyjna rola aleksytymii, depresji i podejmowanych strategii radzenia sobie ze stresem*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio" 2021, t. 45, nr 1, s. 137–157, https://doi.org/10.34766/fetr.v45i1.702.

Silva L.M.T., Schalock M., *Autism Parenting Stress Index: Initial Psychometric Evidence*, „Journal of Autism and Developmental Disorders" 2011, t. 42, nr 4, s. 566–574, https://doi.org/10.1007/s10803-011-1274-1.

Sohmaran C., Shorey S., *Psychological interventions in reducing stress, depression and anxiety among parents of children and adolescents with developmental disabilities: A systematic review and meta-analysis*, „Journal of Advanced Nursing" 2019, t. 75, nr 12, s. 3316–3330, https://doi.org/10.1111/jan.14166.

Szmania L., *Doświadczenia emocjonalne rodziców dzieci z autyzmem*, „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej" 2015, nr 5, s. 69, https://doi.org/10.14746/ikps.2014.5.05.

Wołosiuk B., Sobczuk S., Ruszkowska M., *Współpraca terapeutów z rodzicami dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, „Rozprawy Społeczne" 2017, t. 11, nr 2, s. 23–27, https://doi.org/10.29316/rs.2017.14.

Żyta A., Ćwirynkało K., *Supporting families of children with disabilities – the prospect of chang*, „Family Upbringing" 2015, t. 11, nr 1, s. 377–396, https://doi.org/10.61905/wwr/171074.

Żyta A., *Czynniki osobowe dziecka i najbliższej rodziny a wczesne wspomaganie rozwoju dziecka – dylematy, wyzwania, szanse*, „Roczniki Pedagogiczne" 2024, t. 16, nr 3, s. 5–17, https://doi.org/10.18290/rped24163.1.